

Harari, prepričljivi pripovedovalec

Uprizoritev *2020* je velik zalogaj, za katerega mislim, da se nikakor ni zataknil v grlu.

Že dolgo tega je politolog in geopolitik Radovan Pavić (1931) na svojih predavanjih poudarjal, da ni nič tako, kot se nam zdi: do vojn ne prihaja zaradi prepričanj. Prav tako volitve niso posledica demokratičnih sprememb, ampak denarja in močnih političnih pritiskov. Osvojila sem to lekcijo, zato me gosta Filozofskega gledališča v Zagrebu nista preveč očarala: vse, kar sta povedala karizmatični grški ekonomist Janis Varufakis (1961) in zabavni filozof Slavoj Žižek (1949), je bila samo krošnja Pavićevega drevesa.

Trenutno najnovejši in najbolj priljubljeni svetovni predavatelj (morda bom natančnejša, če mu rečem pripovedovalec) je izraelski zgodovinar in filozof Yuval Noah Harari (1976), čigar trilogijo tvorijo izjemno dobro prodajane publicistične knjige. V hrvaščino so bile prevedene zelo hitro: *Sapiens: kratka zgodovina človeštva*, *Homo Deus: kratka zgodovina prihodnosti* in *21 nasvetov za 21. stoletje*. Harari opisuje preteklost in možno prihodnost človeštva ob reflektiranju teorij znanosti, za katere dobro vemo, da so raznovrstne in si med seboj velikokrat tudi nasprotujejo. Bere jih, ne da bi kateri dajal prednost, ter jih razvršča na zabaven in sprejemljiv način.

Hararijeve znanstveno-popularne knjige so bile zgolj predloga za gledališko uprizoritev, avtor koncepta in režiser Ivica Buljan se je z dramaturginjo Petro Pogorevc odločil uprizoritev nasloviti *2020*, jo podnasloviti *Znanstveni kabaret po motivih besedil Y. N. Hararija* in uprizoriti v Gallusovi dvorani ljubljanskega Cankarjevega doma (25. 1. 2020). Uprizoritev je nastala v sodelovanju med SNG Drama Ljubljana, Mestnim gledališčem ljubljanskim in Cankarjevim domom. Komentar v nadaljevanju se nanaša na ponovitev z dne 29. 1. 2020.

Pred ogledom predstave me je preganjala misel, da mi ne bo uspelo prebrati celotne trilogije do konca. Mi je pa oznaka kabaret dala misliti, da branje ne bo kaj dosti pripomoglo k mojemu razumevanju predstave. Avtorji so namreč iz obilice pisanega materiala izbrali tiste prizore ali slike, ki so bile zanimive njim samim, jaz pa sem jih med branjem morda celo zgrešila. In res, nekatere slike sem prepoznala, druge so me ganile, nekatere so mi ostale nerazumljive, spet druge so me vizualno zelo pritegnile. Kadar mi ni uspelo v celoti dešifrirati sporočila posameznega prizora, sem se spomnila nasveta likovnega umetnika in lutkarja Silvana Omerzuja: »Prepusti se in uživaj!«

V skladu z oznako kabaret je uprizoritev *2020* obogatena z glasbo (Mitja Vrhovnik Smrekar), s plesom (koreograf Ahmed Soura) in petjem. Navdušena sem bila nad odličnimi pevskimi nastopi (Matej Puc), očarale pa so me tudi plesne izvedbe dramskih igralcev. Scenografija uprizoritvenega prostora ni dušila (Karmen Klučar, Ivica Buljan), video material je bil funkcionalen (Vanja Černjul) in kostumi (Ana Savić Gecan) so se vrstili od spektakularnih do minimalističnih.

Predstava se začne s prihodom igralca (Jurij Zrnec), ki s svojo gestikulacijo oponaša Žižka. V tej podobi me je med drugim navdušil z izjavo, da je človek spolno prenosljiv! V naslednjem prizoru se na odru pojavi skupina ljudi, ki so oblečeni po prazgodovinski modi. Osrednja tema prizora je pojav homo sapiensa, njegova plenilska nprav in nepričakovana preobrazba iz lovca v kmetovalca. Kljub spremembam v načinu življenja človekova agresivna nprav ostaja, zato tudi občinstvo v prvih vrstah dvorane ne ostane ravnodušno. Skozi čas se ljudje razslojujejo in profilirajo, iz anonimnosti stopi sumerski računovodja Kušim, čigar podpis na ploščici iz leta okoli 3400– oz. 3300 pred našim štetjem velja za prvi podpis v zgodovini človeštva. Matej Puc se izpostavi, da bi na »največjem odru v Sloveniji« pokadil cigareto, in razpravlja o marketinški kampanji, v kateri cigarete simbolizirajo enakopravnost med spoloma. Ta zgodbica se nadaljuje z izjavo, da je enakopravnost iluzija, da ne obstaja, dokaz za to pa je mogoče najti v dvorani, kjer obiskovalci na balkonu sedijo na slabših sedežih kot tisti v parterju ... Najbolj pretresljiva zgodba s podobno tematiko pa je spomin iz vrtca, ko nihče ni želel plesati z malo Romkinjo. Danes odrasel moški, pripovedovalec (Timon Šturbej), zaključi epizodo z besedami: »Malega Timona je bilo sram, velikega pa je še bolj.« Vsem znana zgodba, ki se nanaša na sovražnost in nestrpnost med ljudmi se od drugih razlikuje samo v eni podrobnosti: v sramu, torej občutku, ki počasi, pa vendar očitno izginja iz družbe.

Velike teme, kot so religije in države, vedno zahtevajo posebno ozračje, zato je videoprojekcija igralca (Jure Henigman) na to temo zelo komična. Na straniščni školjki v položaju Rodinovega *Misleca* na glas razmišlja o vzvišenih temah. Analize sprememb človeštva na isto raven postavljajo Kolumba in Armstronga, odkritje Amerike in hojo po Mesecu, s tem pa priključijo v zavest dejstvo, da je ena in ista znanstvena revolucija po eni strani omogočila lažje življenje, po drugi pa atomsko bombo. Izmenjujejo se prizori ritualnega plesa, slike izkrivljenih teles, živahno sodelovanje občinstva ter njegovo odzivanje na dražljaje in pobude z odra (zmeraj sem presenečena nad pripravljenostjo obiskovalcev, ki sodelujejo v skupnem dejanju, ne glede na to, ali razumejo, za kaj gre ali ne), kar nedvomno prikazuje različne vidike človeške narave.

V začetku drugega dela predstave nas razveseli napoved poletnih Olimpijskih iger v Tokiu: dva igralca, oblečena v zlato, letita nad odrom in kot prodajna avtomata glasno vabita na dogodek. Prizor nas neposredno vodi v dataizem, kolokvialen izraz, prevzet iz angleščine, ki označuje veliko količino podatkov, ki smo jim ljudje izpostavljeni. Čeprav so nam ti podatki odveč, po njih hrepenimo in jih vneto vsrkavamo. Ne samo, da se zbira kopica popolnoma nepotrebnih informacij, tudi sami podatki se prevzemajo popolnoma nekritično.

Osebno se mi je z vsebinskega in vizualnega vidika najbolj prikupil zadnji del predstave. Na vrtljivem odru se izmenjujejo trije prizori iz namišljenih televizijskih oddaj: pogovor Zvezdane Mlakar s prostovoljcem iz občinstva (kar posnema resničnost, igralka ima namreč redno večerno pogovorno oddajo na drugem programu Televizije Slovenija), živahna razprava skupine udeležencev (ki se konča usodno) ter posnemanje pogovora med Hararijem (neprekosljivi Marko Mandić) in Markom Zuckerbergom pod cvetočimi krošnjami ob prisotnosti brezdomke, ki brezбриžno sedi nedaleč stran od njiju. Glede na to, da se oder vrti, lahko spremljamo samo izseke pogovorov, zato sestavljanje naključnih slik deluje izjemno zabavno.

Kot sem poudarila v uvodu tega besedila, so slike in prizori, oblikovani po Hararijevih tezah, prepoznavni, vendar brez neposredne medsebojne povezave ali logike. Tak način uprizarjanja ustreza duhu Hararijevih knjig, saj Harari ne pripoveduje nepretrgane zgodbe, ampak dogodke povezuje asociativno. Ker glede na napovedano kabaretnost uprizoritve niti nisem pričakovala trdne narativne strukture, mi takšno pojmovanje predstave ni nelogično. Moje spremljanje predstave sta občasno ovirala samo zmanjšana intenzivnost in praznine med dogodki, do katerih je prihajalo kljub odličnim izvajalcem na odru (poleg že omenjenih so nastopali še Iva Babić, Mojca Funkl, Nina Ivanišin, Nika Korenjak, Jette Ostan Vejrup, Benjamin Krnetić, Matej Zemljič ter glasbeniki Vid Drašler, Jošt Drašler in Andraž Polič), vendar se mi je predstava za to vsekakor oddolžila z ganljivimi slikami in dobro razporejenimi čustvi. To je bil velik zalogaj, za katerega mislim, da se nikakor ni zataknil v grlu.

Olga Vujović

Dostopno na: kritikaz.com, 5. 4. 2020, prevedla Nika Korenjak